

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะประเทศจะเจริญก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณภาพของประชากร คุณภาพของประชากรจะมีมากน้อยเพียงใดโดยขึ้นอยู่กับคุณภาพของการศึกษา การศึกษาจะสามารถพัฒนาบุคคล ให้เป็นคนที่สมบูรณ์โดยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น มีคุณธรรม และมีความสามารถที่จะพัฒนาวัตถุให้เจริญก้าวหน้าควบคู่กันไป ซึ่งจะนำประเทศไปสู่ความสงบ ความสันติสุข และความเจริญก้าวหน้า ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ใต้พระราชทานเกี่ยวกับการศึกษาซึ่งมีข้อความดังนี้

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาคิดใคร่ อย่างครบถ้วนพอเหมาะแก่กับทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าไปไกลตลอด¹

ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของประชากรและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งในเรื่องนี้ พระราชวรมุนี ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาอีกที่หนึ่งว่า "ชีวิตที่มีการศึกษาย่อมมีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการปรับตัวและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จนถึงขนาดที่สามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็น

---

¹ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ 2524 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2525), หน้า 234.

ประโยชน์ต่อชีวิตได้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งแวดล้อม" ²

การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของสังคมในปัจจุบัน จึงควรส่งเสริมการพัฒนาทางค่านิยมให้มากขึ้น ทั้งพระบรมราชาโฆวาทที่ใต้พระราชทานเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตอนหนึ่งดังนี้

ถึงแม้เราจะอยู่ในท่ามกลางความเจริญรุดหน้าแห่งยุคปัจจุบันอย่างไร เราก็ต้องทบทวนการศึกษาทางค่านิยมและศีลธรรมจรรยาไมตรี ตรงกันข้าม เราควรที่จะเอาใจใส่สั่งสอนกันให้หนักแน่นทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อให้ความคิด ความเข้าใจถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพการณ์แวดล้อมที่วิวัฒนาการไปไม่หยุดยั้ง

คนเราต้องมีศาสนาคือความคิด หรือสิ่งที่คิดประจำใจอันเป็นแนวทางในใจ ประจำตัว และต้องมีการศึกษา คือ ความรู้ต่าง ๆ ทั้งในค่านิยม ทั้งใน ค่านิยม เพื่อประกอบกันเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นสิ่งที่จะแยกกันไม่ได้ ³

จากพระบรมราชาโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงถึงความห่วงใยในเรื่องคุณภาพของประชากร โดยเฉพาะการจัดการศึกษาควรให้ความรู้ทั้ง ค่านิยม และค่านิยม รวมทั้งต้องมีศาสนาเป็นสิ่งยึดประจำใจ เพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้พระราชวรมุณี ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานอันแท้จริงของการแก้ปัญหาทั้งหมดดังนี้

การพัฒนาจิตใจ กับการพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนา ค่านิยมต่าง ๆ จะต้องกระทำควบคู่กัน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน

² พระราชวรมุณี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, 2528), หน้า 12.

³ อ้างใน พระราชวรมุณี, คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังคม สงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, มติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประทีปวิทย์, 2528), หน้า 13-14.

อันแท้จริงของการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ทั้งหมด และทำให้สังคมสามารถพัฒนา
เจริญรุดหน้าไปได้อย่างมั่นคง⁴

พระราชวรมณี ยังให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ว่า

การศึกษาเพื่ออสิรภาพจากสิ่งแวดล้อมเป็นภารกิจของสังคม ที่จะต้องทำ
สืบทอดกันเรื่อยไประหว่างคนต่างรุ่น แต่การศึกษาเพื่ออสิรภาพภายในของ
จิตใจ เป็นภารกิจที่แต่ละบุคคลทำให้สำเร็จไคภายในชั่วชีวิตอันสั้นของตน

ระบบการศึกษาไคก็ตามที่ชุกการศึกษาเพื่ออสิรภาพภายใน จะเรียกว่า
เป็นระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ไค⁵

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และของพระราช
วรมณี จะเห็นไคอย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการพัฒนา
ทั้งด้านวัตถุ คือ ความเจริญทางวิทยาการสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านจิตใจให้
มีคุณธรรม มีศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวประจำใจ อันเป็นผลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
เหมาะสมกับความมีเหตุผล มีปัญญาแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตให้ลุล่วงไปด้วยดี สิ่งนี้
เป็นทางนำมาซึ่งความสงบภายในสังคมของประเทศ และเป็นพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนา
ด้านต่าง ๆ ไค

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยไคให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ไค
ถือว่า การศึกษาเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ทาง รัฐบาล
จึงให้ความสนใจและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดี ไคโดยมีโครงการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ
แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนของประเทศ ซึ่งอาศัย
การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพของประชากร เพื่อไปใช้ในการ
พัฒนาประเทศ แต่การจัดการศึกษาปัจจุบันเรานั้นที่จุกมุ่งหมายอะไร ไคเน้นไปที่

⁴ พระราชวรมณี, มติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ประเทืองวิทย, 2528), หน้า 7-9.

⁵ พระราชวรมณี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
การศาสนา, 2528), หน้า 25.

จิตใจหรือไม่ สามารถที่จะให้คนมีคุณภาพทั้งที่ต้องการได้จริงหรือไม่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่จะต้องขบคิดพิจารณากันไป

ถ้าพิจารณาการจัดการศึกษาภายในประเทศ ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน จะพบว่า การศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในอดีตการจัดการศึกษาของไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามาก และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตมิได้แยกการศึกษาออกต่างหากอย่างในปัจจุบัน คือ จะจัดสอนในวัด มีพระเป็นผู้สอน รูปแบบพื้นฐานของชีวิตไทยในอดีตเกิดจากการให้การศึกษาสัมพันธ์กันระหว่างวัด พระราชวัง และครอบครัว ซึ่ง 3 สถาบันนี้จะเป็นตัวจักรที่สร้างวัฒนธรรมไทยและบุคลิกภาพไทย

ครั้นเริ่มเข้าสู่สมัยปฏิรูป จนถึงปัจจุบัน เริ่มมีการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ ตามแบบอย่างต่างประเทศ ทั้งอังกฤษ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ในการจัดการศึกษานั้น จะต้องมีการศึกษาเป็นแนวทางในการจัด เพื่อให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ผู้มีอำนาจในการจัดการศึกษามีใคร่ ถ้ามีความเชื่อทางปรัชญาการศึกษาใด ก็จะกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไปในแนวทางนั้น ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษานี้ ศักดา ปรากฏประธานพร กล่าวไว้ว่า "ปรัชญาการศึกษาช่วยวางรูปแบบให้กับการศึกษา นอกจากนี้ปรัชญาการศึกษาช่วยสร้างภาพรวม ที่สมบูรณ์ และกลมกลืนให้กับเป้าหมาย และเทคนิคทางการศึกษา"⁶ ลักษณะเช่นนี้ ปรัชญาการศึกษาจะนำทางไปสู่จุดหมายที่วางไว้

เท่าที่ผ่านมากการจัดการศึกษาในประเทศไทย ได้ยึดแนวปรัชญาตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ดังเช่น ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 วิทยุ โสธร อดีต รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ผู้มีส่วนร่วมในการเขียนแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้

⁶ ศักดา ปรากฏประธานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนส์โตร์, 2526), หน้า 38.

กล่าวว่า "แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ยึดแนวปรัชญาสารัตถนิยม"⁷ แต่
 ครูปฏิบัติยึดปรัชญาต่าง ๆ กัน เช่น ผลการวิจัยของ รัชณี ทีฆเสนีย์ พบว่า
 อาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้มีแนวโน้มไปในทางลัทธิปรัชญาพัฒนาการนิยม⁸ และ
 ในปีเดียวกัน อรสา สุขเปรม พบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูเขตกรุงเทพมหานคร มี
 แนวโน้มในทางลัทธิปรัชญา ประสบการณ์นิยม⁹ ถึงแม้ว่า ครูจะยึดแนวปรัชญาต่าง ๆ
 แต่ก็ยังเป็นปรัชญาตะวันตกเช่นเดียวกัน มีข้อน่าสังเกตว่า ปรัชญาการศึกษาตะวันตกนั้น
 ก็เหมาะสมกับประเทศตะวันตก เมื่อนำมาใช้กับสังคมไทย ครูจะไม่สอดคล้องกับ
 ลักษณะสังคมไทย จึงทำให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุตามเป้าหมาย

เรื่องการจัดการศึกษาในปัจจุบันหลายท่านให้ความคิดเห็นในแง่ต่าง ๆ กัน
 เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นไว้ดังนี้

โลกกำลังมีการศึกษา ชนิดที่เปรียบได้กับสัตว์ที่มีหางขาดอยู่ ซึ่งมีผลใน
 ทางนำโลกไปสู่ความวิनाคมมากกว่าที่จะนำไปสู่สันติภาพ โลกมนุษย์กำลังเติม
 ไปต่อยกิโลสในแง่ของ โลกะ โทสะ โมหะ มนุษย์ทั้งโลกจัดการศึกษาถววนา
 แต่ในทางวัตถุ โดยไม่นึกถึงคานาจิตใจ มนุษย์จึงมีคุณธรรมทางคานาจิตใจน้อย การ
 ศึกษาจึงมีสภาพเหมือนสัตว์หางขาด หางแก้อย่างอื่นไม่มีนอกจากขรรมะจะ
 กลับมา ขรรมะจะกลับมาได้ก็ต่อเมื่อมีการศึกษาที่มีลักษณะไม่เหมือนสัตว์หางขาด
 เท่านั้น คือ มีการศึกษาแต่วิชาหนังสือ และวิชาชีพเท่านั้น ไม่มีการศึกษา

---

⁷ ภิญโญ สาร, บรรยายประกอบวิชาการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528.

⁸ รัชณี ทีฆเสนีย์, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับ
 บุคลิกภาพของอาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้." (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
 ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), บทคัดย่อ.

⁹ อรสา สุขเปรม, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา
 ของอาจารย์วิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมการสอน."
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), บทคัดย่อ.

เรื่องมนุษย์ที่มีคุณธรรมอย่างถูกต้องของมนุษย์กันเสียเลย ¹⁰

จากแง่คิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้เปรียบเทียบการศึกษาตั้งกล่าวข้างต้นนั้น หมายความว่า การศึกษาในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ ยังขาดการสอนในเรื่องจิตใจ และความเป็นมนุษย์ แต่มักเน้นในเรื่องของวัตถุ จึงทำให้เกิดปัญหานานาประการ

สำหรับพระราชวรมุนี ได้ให้ข้อคิดเห็นและชี้ข้อผิดพลาดในการจัดการศึกษาของไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ "ความจริงนั้นการศึกษาเท่าที่ดำเนินมาก็ได้ผลอยู่เหมือนกัน แต่ก็รู้สึกผิดหวังบ้าง ไม่ไค้ผลเท่าที่เราต้องการหรือเท่าที่ควร และจากความรู้สึกผิดหวังนั้น จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาแสดงออกในการที่กล่าวอย่างรุนแรงว่า เป็นการศึกษาที่ไม่ไค้ผล หรือล้มเหลว และความรู้สึกนี้ก็มักกันอยู่มากด้วย" ¹¹ นอกจากนี้ ท่านยังกล่าวว่า การศึกษาในประเทศไทยเราปัจจุบันยังถือว่าเป็นตัวการอันสำคัญเหลือเกิน ที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในการศึกษานั้นไม่ใช่แรงจูงใจเพื่อการทำหน้าที่แต่เป็นแรงจูงใจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เรียกว่า เป็นคุณค่าที่สนองความต้องการด้านค้นหา มิใช่สนองปัญญา นี่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ซึ่งเราจะต้องมาช่วยกันแก้ไข ¹²

สำหรับข้อผิดพลาดทางการศึกษานั้น พระราชวรมุนี ได้สรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ระบบการศึกษาของไทยที่ผ่านมาทำให้ผู้ได้รับการศึกษามุ่งที่จะแข่งขันในการแสวงหารฐานะสังคม ความไค้เปรียบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดค่านิยมที่เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ทำให้เกิดปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ

¹⁰ พุทธทาสภิกขุ, มหาวิทยาลัยทอทางสุนัช (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, 2525), หน้า 1-5.

¹¹ พระราชวรมุนี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528), หน้า 117.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

2. การศึกษาในปัจจุบันไม่ประสบผลสำเร็จในแง่จริยธรรม จริยศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา แต่เท่าที่เป็นมาเป็นการท่องจำหัวข้อธรรมะ ความที่ครูบอกจดแล้วสอบเอาคะแนนไม่มีผลในทางปฏิบัติ

3. การศึกษาของไทยมุ่งด้านวิชาการหรือวิชาชีพที่เป็นอุปกรณณ์เลี้ยงชีวิตมากเกินไป ทำให้คนรู้สึกเห็นแก่ตัวมากขึ้น ไม่คิดช่วยเหลือทำประโยชน์ต่อสังคม วิชาชีวิตแบบเอวรักเอาเปรียบ

4. การจัดการศึกษาไม่ช่วยให้เห็นคุณค่า และรู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทำลายธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของตัวเอง

5. การจัดการศึกษาล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ประชาชนในชนบทไม่ได้รับการบริการในด้านสาธารณสุข ความรู้ที่ได้รับขั้นต้น ๆ ก็ไม่ช่วยเกื้อกูลสุขภาพทางกายได้ ส่วนในสังคมที่เจริญแล้วถึงพร้อมด้วยบริการด้านสาธารณสุข แต่สุขภาพจิตเสื่อม

6. การศึกษาในปัจจุบันไม่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน วิชาการที่เรียนเป็นวิชาที่ห่างไกลตัวและชุมชน เรียนแล้วไม่สามารถเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

7. ปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา ปัจจุบันการจัดการศึกษาตามระเบียบโรงเรียนของรัฐ เป็นการศึกษาของชนที่มีโอกาสเหนือกว่าในสังคม ¹³

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปเป็น 2 ลักษณะคือ

- ปัญหาค่านิยมหรือค่านิยมของการศึกษา
- ปัญหาเรื่องระบบ รูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษา ¹⁴

วิธีการแก้ไขปัญหา และแก้ไขข้อผิดพลาดอันเนื่องมาจากการจัดการศึกษานั้น พระราชวรมณีให้ความเห็นว่า ควรนำพุทธธรรมมาแก้ปัญหาดังนี้

¹³ พระราชวรมณี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528), หน้า 153.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-124.

หลักการบางอย่างทางพุทธธรรมที่จับุมมาใช้ในการแก้ปัญหาการศึกษาของสังคมไทย พุทธธรรมนั้นมีหลักการใหญ่อยู่ว่า การแก้ปัญหาหรือการพัฒนามนุษย์ต้องมาจาก 2 ความ เขาประสานบรรจบกันสองคานนี้ อันค้ำ 1 คือ ทำจากข้างนอกเขามาหาข้างใน เรียกว่า วินัย อันค้ำ 2 ทำจากข้างในออกไปข้างนอก เรียกว่า ธรรม พุทธศาสนามีหลักการใหญ่นี้เรียกว่าธรรมกับวินัย รวมกันเป็นชื่อเรียกเต็มของพระพุทธศาสนาว่า ธรรม วินัย หลักนี้มักจะลืมกันเสีย วินัยคือระเบียบชีวิต และระบบของสังคมที่วางขึ้นโดยสอดคล้องกับธรรม เอาธรรมเป็นพื้นฐาน ธรรมคือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ที่เราแนะนำเรียนรู้อัน ใช้ในการอบรมฝึกฝนคน ¹⁵

พระราชวรมณี ยังได้ให้ข้อคิดการจัดการศึกษาที่ดี โดยสรุปได้ว่า "ในทางพุทธศาสนาถือว่า ความสุขเป็นแก่นของจริยธรรมสิ่งหนึ่งที่การศึกษาจะต้องทำได้สำเร็จก็คือ ทำให้คนมีความสุข แต่ที่ว่านี้หมายความว่า เราจะต้องสร้างให้เขารู้จักหั่งสุขขั้นต้นและสุขขั้นสูงในทางจิตใจด้วย" ¹⁶

จากข้อความข้างต้นนี้ พอจะกล่าวได้ว่า การแก้ไขปัญหามานagement การศึกษานั้น ควรนำพุทธธรรมมาเป็นหลักในการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงธรรมะและวินัย ในเรื่องนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านให้ทัศนะคล้ายคลึงกัน คือ ให้นำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย ดังเช่น สาโรช บัวศรี ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าพุทธปรัชญาหรือพุทธศาสนาเป็นปรัชญาที่ควรนำมาเป็นแม่บทของปรัชญาการศึกษาของไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะ "เป็นปรัชญาที่อยู่ลึกในใจของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ถ้าจะสร้างปรัชญาการศึกษาขึ้นจากพุทธปรัชญา ก็ไม่น่าจะเป็นที่ขัดข้องหรือบกพร่องอะไรมากนัก" ¹⁷ และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ..... พุทธศาสนาเป็นศาสนาทาง

¹⁵ พระราชวรมณี, มองอเมริกาภายใต้ปัญหาไทย (กรุงเทพมหานคร: คำนสุทธานการพิมพ์, 2528), หน้า 59.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 72.

¹⁷ สาโรช บัวศรี, ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 9.

ราชการของประเทศไทย พุทธปรัชญาที่น่าจะเป็นปรัชญาการศึกษาที่เป็นทางการของการศึกษาไทยได้ควย 18

จิตรกร ตั้งเกษมสุข แสดงความคิดเห็นว่า "จุดบกพร่องของการพัฒนาประเทศไทย คือ ประชากรส่วนใหญ่ไร้คุณภาพ ทางแก้คือต้องปรับปรุงการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่อย่างเอาจริงเอาจัง โดยมุ่งไปที่การพัฒนาในด้านจิตใจ หมายถึง การสร้างเสริมสำนึกในความเป็นไทย ที่มีรากฐานมาจากพุทธธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ต้องเป็นการสร้างเสริมจิตใจแบบชาวพุทธให้เกิดขึ้นกับประชากรไทยอย่างแท้จริง นั่นคือ ในการจัดการศึกษาจะต้องเป็นพุทธปรัชญาเป็นแม่บท" 19

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องข้อเสนอปรัชญาการศึกษาของไทยว่า "เท่าที่ปรากฏนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า การเสนอเป้าหมายทางการศึกษานั้นส่วนใหญ่ยึดพุทธศาสนาเป็นแม่บท" 20

ความคิดเห็นต่อปรัชญาการศึกษาไทยของ คณีย์ เทียนพุด ได้กล่าวไว้ว่า "หวังเป็นอย่างยิ่งในอนาคตอันใกล้ เราคงมีปรัชญาการศึกษาไทยที่มีพื้นฐานมาจากพุทธปรัชญา" 21

---

18 สาโรช บัวศรี, ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 28.

19 จิตรกร ตั้งเกษมสุข, พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษาของไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2525), หน้า 146-147.

20 วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 35.

21 คณีย์ เทียนพุด, "ปรัชญาการศึกษาไทยถึงเวลาแล้วที่จะใช้... พุทธปรัชญา," สารพัฒนาหลักสูตร ฉบับที่ 24 (กันยายน 2526) : 20.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เสนอความเห็นไว้ในบทความเรื่องอุดมคติทางการศึกษาของไทยใน "วรรณไวทยากร" ชุติการศึกษาว่า "พุทธศาสนาน่าจะยึดเป็นปรัชญาการศึกษาไทยได้ และเห็นควรนำหลักอนัตตมาประยุกต์ใช้เป็นเป้าหมายทางการศึกษา เพื่อให้มนุษย์เป็นอิสระ เข้าใจโลก และเข้าใจตนเอง" ²²

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ปสาณี ฐิติวัฒนา ได้กล่าวไว้ในบทนำของการวิจัยเรื่องศาสนาและความเชื่อในกรุงเทพมหานคร ว่า ปัจจุบันระบบความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาได้รับการนำขึ้นมาพิจารณาเน้นให้เห็นถึงความสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า ระบบดังกล่าวมีน่าจะเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการศึกษาอย่างเป็นทางการเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ²³

จากนันททัศนะของนักการศึกษา มีความเห็นพ้องต้องกันว่า สังคมไทยเรา ควรนำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย นอกจากนั้น ยังมีผลงานวิจัยสนับสนุนการนำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย เช่น ผลการวิจัย เรื่อง แนวโน้มการศึกษาในระบบโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ ฉบับที่ 7 โดย ชนิตา รัชพลเมือง และคณะ พบว่า "แนวคิดปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะว่า การศึกษาคควรตั้งอยู่บนพื้นฐานสังคมและวัฒนธรรมไทยมากกว่าเลียนแบบต่างประเทศ พุทธศาสนาควรจะมีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น" ²⁴ และผลงานวิจัย เรื่อง ทางเลือกในอนาคตของ

²² วรรณไวทยากร. ชุมนุมบทความทางวิชาการ, ชุติการศึกษา, โครงการตำราสังคมศาสตร์, 2514, หน้า 63.

²³ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ปสาณี ฐิติวัฒนา, รายงานผลการวิจัยเรื่องศาสนาและความเชื่อในกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 1.

²⁴ ชนิตา รัชพลเมือง และคณะ, "ผลงานการวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย", ลำดับที่ 14 เรื่อง แนวโน้มการศึกษาในระบบโรงเรียนในช่วงระยะแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6-7 (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 6.

สังคมไทยในทัศนะของนักวิชาการของ ม.ล. พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และคณะ พบว่า
 "ในอีก 25 ปีข้างหน้า ในปีประมาณ พ.ศ. 2550 การศึกษาในประเทศไทย จะมี
 ลักษณะเป็นกระบวนการพยายามพัฒนาคุณค่าและคุณภาพชีวิตไปสู่การเรียนรู้ในเรื่อง
 เกี่ยวกับชีวิตเพิ่มเติมมากขึ้นกว่าการเน้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เพื่อการอยู่รอด
 อย่างเดียว นอกจากนั้นกระบวนการศึกษาจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่มี
 เหตุผล และมีจริยธรรมเพิ่มเติมมากขึ้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของกระบวนการศึกษามุ่งสู่
 อิสรภาพของมนุษย์ ในด้านต่าง ๆ และในระดับต่าง ๆ ของชีวิต เช่น อิสรภาพ
 จากความทุกข์ เป็นต้น"²⁵

จากทัศนะของบุคคลต่าง ๆ คือ พระภิกษุ นักการศึกษา นักปรัชญา
 และแม่ข่ายผลการวิจัยต่างมีความเห็นพ้องต้องกันอย่างเห็นได้ชัดว่า ควรนำพุทธปรัชญา
 มาใช้เป็นปรัชญาการศึกษาไทย ฉะนั้น พุทธปรัชญาจะเป็นแกนในการจัดการศึกษา
 ไทยอย่างแน่นอน และการจัดการศึกษาในแนวพุทธนั้น เชื่อว่าจะบรรลุผลตาม
 เป้าหมายที่วางไว้ เพราะการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ มีความสอดคล้องกับวิถีการ
 ดำเนินชีวิตของสังคมไทย วัฒนธรรมไทย และที่สำคัญ ก็คือ พุทธศาสนาเป็นศาสนา
 ประจำชาติไทยมาแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา
 พิฑูรย์ มลิวัลย์ กล่าวว่า "ประมาณ ร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศเป็น
 พุทธศาสนิกชน"²⁶

ลักษณะเด่นของพุทธปรัชญาตามหลักพุทธศาสนานั้น พระโสภณคณาภรณ์กล่าว
 ว่า "ศาสนธรรมเป็นสังขธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ทุกกาลทุกสมัย เพราะเป็นความจริง
 ที่มีอยู่โดยธรรมชาติ สามารถยืนยันได้ทั้งส่วนเหตุและส่วนผล พระธรรมในพุทธศาสนา

²⁵ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และคณะ, ทางเลือกในอนาคตของสังคมไทยใน
 ทัศนะของนักวิชาการ (เชียงใหม่: ชนบทรวมการพิมพ์, 2527), หน้า 164-165.

²⁶ พิฑูรย์ มลิวัลย์, พระพุทธศาสนาสำหรับประชาชนตอน 1
 (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2527), หน้า 1.

เน้นหนักเรื่องความเพียร สติ สัมปชัญญะ อันเป็นธรรมที่ช่วยยืนยันด้วยตนเอง คนที่มีความเพียรในการทำงานอย่างมีสติสัมปชัญญะ ย่อมสามารถสร้างความสำเร็จให้แก่ตนได้ในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ คำสั่งสอนในพุทธศาสนาเน้นไปที่การทำตนให้หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลส ไม่ให้คนเป็นทาสของตัณหา แม้แต่ทาสของสิ่งที่เรียกว่าพระธรรม พระผู้เป็นเจ้า" 27

จากคุณค่าที่เห็นอย่างเด่นชัดของพุทธปรัชญานั้น ถ้าเรานำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย อาจจะทำให้การจัดการศึกษาไทยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

มีข้อน่าสังเกตว่ามีหลายฝ่ายมีความเห็นตรงกันในเรื่อง การนำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย มาเป็นเวลาหลายปีแล้วก็ตาม แต่การจัดการศึกษาไทยตามแนวพุทธ ก็ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ยังไม่ได้รับการยอมรับเป็นปรัชญาการศึกษาไทยอย่างเป็นทางการ ในประเด็นนี้ พระราชวรมณี ให้ทัศนะว่า "เป็นเพราะยังมีกระแสความคิดที่ไม่ลงกัน และยังไม่ลงตัวในแง่ของพุทธเองอาจเป็นไปได้ว่า การเสนอนั้นยังไม่ชัดเจนพอ จึงยังไม่ได้รับการยอมรับ ฝ่ายที่นิยมหรือศึกษามาในแนวคิดตะวันตกที่มีจำนวนมากก็ยังมีอิทธิพลมาก และยังไม่เข้าใจพุทธปรัชญา ทั้ง 2 ปัจจุบันนี้ ปัจจุบันที่ 1 สำคัญ ฝ่ายตัวเองต้องเสนอแนวความคิดให้ชัดเจน เสนอให้ครบถ้วนระบบของมัน และทำให้ครอบคลุม ซึ่งในระยะนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่ยังไม่ลงตัว" 28

สำหรับคำถามในเรื่องการนำพุทธปรัชญามาใช้ในการจัดการศึกษาไทย จะมีปัญหากับคนบางกลุ่มที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนาหรือไม่นั้น ในประเด็นนี้ พระราชวรมณีให้ความเห็นว่า

อยู่ที่ว่าเราจะมองไปเห็นว่าเป็นการใส่ตรา ใส่ยี่ห้อ ถ้ามองในแง่หลักความจริง ควรจะเป็นเพียงว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าให้หลักการที่นำมาใช้

27 พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), มองเรามองเขา (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, 2528), หน้า 135-136.

28 สัมภาษณ์ พระราชวรมณี, วัดพระพิเรนทร์, 21 เมษายน 2529.

โคจรจริงมันเกิดประโยชน์ เราเอาตัวแท้หลักความจริงมาใช้ เราไม่ได้คิดใน
รูปแบบ ไม่คิดอยู่ในตราในป้าย และเมื่อเห็นว่าพุทธปรัชญาทอประกายโคจรก็
ก็ตองนำมาใช้ก็เท่านั้นเอง ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้ในปัจจุบันนี้ ทำไม
ไม่ถกเถียงกันหรือไม่รู้จักว่าเป็นของใคร คุณนี่ ไม่ใช่ศาสนาของคุณ
ทำไมไม่พูดอย่างนั้น เช่น นายจอห์น คิวอี้ ก็ไม่ใช่บาทหลวง ไม่ใช่ผู้ประกาศ
ศาสนาคริสต์ ไม่ใช่ผู้ประกาศศาสนาอิสลาม แล้วเราก็นำปรัชญาของเขา
มาใช้ในการศึกษา ทำไมไม่บอกว่าเป็นโคจร ไม่ใช่ศาสนา หรือไม่ใช่
ศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะเราเอาตัวแท้ของหลักความจริงนั้นมาใช้" 29

จากความคิดเห็นดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การนำพุทธปรัชญามาใช้ในการ
จัดการศึกษาไทยนั้น ไม่น่าจะมีปัญหาแก่คนกลุ่มใด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีถือพุทธศาสนา
ก็ตาม เพราะเรานำตัวแท้ของหลักความจริงนั้นมาใช้ โดยไม่คิดในรูปแบบ ในตรา
ในป้ายของศาสนา

จากทัศนะของบุคคล ซึ่งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทยนั้น
ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรจะนำพุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาของ
ไทย จะทำให้บรรลุผลตามเป้าหมายมากกว่าอาศัยปรัชญาการศึกษาของชาวตะวันตก
แต่ที่เปลี่ยนแนวความคิดนี้ยังไม่สำเร็จ เนื่องจากสังคมยังไม่กระจ่างในเรื่องพุทธปรัชญา
และมีผู้นำของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมไม่มากพอ จึงทำให้แนวการจัดการศึกษา
ของไทยเป็นไปในรูปเดิม

ในเรื่องของการเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงลงมาถึงสังคมนี้ เป็นที่เชื่อถือ
กันว่าสถาบันอุดมศึกษาจะมีบทบาท และเป็นพลังสำคัญที่จะนำความเปลี่ยนแปลงความ
เจริญก้าวหน้ามาสู่สังคม ทั้ง สาโรช บัวศรี กล่าวว่า "สถาบันอุดมศึกษานั้นเป็น
กุญแจสำคัญ เป็นตัวอย่างของคนทั่ว ๆ ไป ถ้ามหาวิทยาลัยริเริ่มปฏิบัติสิ่งใดแล้วคนอื่น ๆ
หรือระดับอื่น ๆ มักจะเอาอย่างอยู่เสมอ"³⁰ ในเรื่องนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้กล่าว

29 สัมภาษณ์ พระราชวรมณี, วัดพระพิเรนทร์, 21 เมษายน 2529.

30 สาโรช บัวศรี, ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์กราฟิการ์ท, 2526), หน้า 74.

ว่า "สถาบันอุดมศึกษาส่วนมาก เป็นสถาบันที่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม นำความก้าวหน้ามาสู่สังคม" 31 จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับแล้วว่า สถาบันอุดมศึกษา เป็นแม่แบบในการศึกษาของประเทศ ถึงแม้จะเป็นการศึกษาของคนกลุ่มน้อยของชาติ แต่เป็นชนกลุ่มที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาประเทศที่สำคัญ

อนึ่ง สถาบันอุดมศึกษาก็มีหน้าที่พัฒนาประชากรที่จะเป็นผู้นำ เป็นพลเมืองที่ดี ตามที่สังคมไทยต้องการ ดังที่ วิจิตร ศรีสอาน โคกกล่าวไว้ว่า "ในสถาบันอุดมศึกษา โดยสากลนั้นจะมีหน้าที่หลัก คือ การสอนวิชาการและวิชาชีพ เพื่อสนองความต้องการของสังคม การวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ บริการวิชาการแก่สังคม ถ่ายทอดวิชาการ วัฒนธรรม และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี" 32 ซึ่งจะเห็นว่า การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ความคิดสำหรับคนวัยนี้จะเป็นวัยผู้ใหญ่ โดยธรรมชาติแล้วจะเป็นผู้มีอารมณ์รุนแรง มีอุดมคติสูง หนีไม่ไต่ต่อความไม่ยุติธรรมของสังคม จึงจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษา "มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญา และความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงเพื่อพัฒนาประเทศ และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ" 33 จะเห็นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

31 ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์, หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 6.

32 วิจิตร ศรีสอาน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 11.

33 โกศล วิสัยคุษฐ์, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรสศึกษาการพิมพ์, 2521), หน้า 6.

ให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ คือ เจริญด้วยสติปัญญา ความคิด เหตุผล การตัดสินใจ การมีคุณสมบัติที่ดีงาม พร้อมทั้งจะสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข จึงจำเป็นจะต้องจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาของชาติ โดยส่งเสริมให้มีวิชาบังคับ และวิชาเลือกที่จะเน้นให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ มีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา จริยธรรม และคุณธรรม เพื่อมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย เช่น วิชาศาสนา จริยธรรม วิชาพุทธปรัชญาการศึกษา วิชาพุทธศาสน์ วิชา ศาสนาเปรียบเทียบ วิชาปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู วิชาจริยศาสตร์ ฯลฯ นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาก็ยังได้ส่งเสริมในการที่จะให้นิสิตนักศึกษาฝึกฝนในคุณธรรม จริยธรรม โดยจัดเป็นโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การนั่งสมาธิ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ชมรมพุทธศาสตร์ ศาสนศึกษา และกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา จัดนิทรรศการ เป็นต้น โดยจัดในรูปแบบต่าง ๆ กัน

สถาบันอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการพัฒนาให้นิสิตนักศึกษา เป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ ควบคู่กับการมีคุณธรรม เพราะถ้าหากว่ามีความรู้สูง แต่จิตใจไม่พัฒนา ก็ไม่นำความรู้ที่ศึกษามาใช้ประโยชน์แก่สังคมแล้ว ยังอาจจะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิดอีกด้วย ทำให้เป็นภัยต่อสังคม สร้างความ สันตะเทือนให้แก่สังคมมาก และรุนแรงกว่าผู้มีความรู้ต่ำ ซึ่งในภระณะที่นี้ ผู้บริหาร และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง ค่านิยม จริยธรรม ตลอดจนแบบอย่าง คติที่ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ ได้เห็นว่า "ครู คือ หัวใจของการศึกษา.... การเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงควรเริ่มที่ครู" ³⁴

ฉะนั้น การกระจายแนวความคิดในเรื่องการนำพุทธปรัชญามาใช้ในการจัดการ การศึกษาของไทยก็ดี การให้ความกระจ่างในเรื่องพุทธปรัชญาก็ดี จึงคาดว่า สถาบันอุดมศึกษาน่าจะเป็นแหล่งสำคัญที่จะถ่ายทอดหล่อหลอมความคิดของสังคมให้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ แต่แนวความคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการ

³⁴ ไพฑูรย์ สินดารัตน์, "เทคนิคในการพัฒนาครูให้ก้าวหน้าทางวิชาการ," วารสารครูศาสตร์ 2 (เมษายน - กรกฎาคม 2515) : 1.

ศึกษาของผู้บริหารและอาจารย์ ของสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างไร ยังไม่มีผู้ใดได้
สำรวจมาก่อน

จากปัญหาและเหตุผล แนวทางแก้ไขการจัดการศึกษาไทยคงกล่าวข้างต้น
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา และต้องการมีส่วนที่จะกระตุ้นให้สังคมพิจารณายอมรับ
พุทธปรัชญาเป็นปรัชญาการศึกษาของไทย จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจ
แนวคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับสารัตถพุทธปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารและอาจารย์
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็น
ประโยชน์ต่อการนำมาพิจารณาในการวางแผนการจัดการศึกษาของชาติในระยะ
ต่อไป และเป็นประโยชน์แก่ผู้จะศึกษาวิชาปรัชญาการศึกษา และพุทธปรัชญาการ
ศึกษาคด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. หาข้อสรุปสารัตถพุทธปรัชญาการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดสร้าง
เครื่องมือในการสำรวจแนวคิดและการปฏิบัติ เกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน
แนวคิดในอุดมคติ และแนวคิดที่จะเป็นไปได้ในอนาคต
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน
ของผู้บริหาร และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ และแนวคิด
ที่เป็นไปได้ในอนาคตของผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อเปรียบเทียบแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษา
ของผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

แนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาของผู้บริหาร และอาจารย์
ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาส่วตพหุขปรัชญาการศึกษาจากผูัเชี่ยวชาญรวมทั้งศึกษาแนวคิด และการปฏิบัติของผูับริหาร และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับพหุขปรัชญาการศึกษาเท่านั้น

2. ในพหุขปรัชญาการศึกษา จะศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

ภูมิหลัง

พหุขปรัชญา

- อภิปรัชญา
- ญาณวิทยา
- คุณวิทยา

ปรัชญา เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติอย่างไร

พหุขปรัชญาการศึกษา

- ความหมายของการศึกษา
- ความมุ่งหมายของการศึกษา
- ธรรมชาติของมนุษย์
- พหุขญาณวิทยา
- กระบวนการของการศึกษา
- สถาบันการศึกษา
- ผูับริหาร
- บทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างผูัสอนกับผูัเรียน
- ผูัสอน
- ผูัเรียน
- วิธีสอน
- หลักสูตร
- การวัดผลและประเมินผล

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผูับริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร เท่านั้น

4. ตัวแปรที่จะศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ

ผู้บริหาร และอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งตามตัวแปรตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ วุฒิการศึกษาทางศาสนา คณะวิชาที่สอน

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวคิดและการปฏิบัติในเรื่องพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาลัทธิสารัตถนิยม นິรันทรนิยม ทิพพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม ธัตถิกาวินิยม ในระดับอุดมศึกษา โดยจะศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

- ความหมายของการศึกษา
- ความมุ่งหมายทางการศึกษา
- ขบวนการของมนุษย์
- พุทธญาวิทยา
- กระบวนการของการศึกษา
- สถาบันการศึกษา
- ผู้บริหาร
- บทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
- ผู้สอน
- ผู้เรียน
- วิธีสอน
- หลักสูตร
- การวัดผลและประเมินผล

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ถือว่า

1. แนวคิดและการปฏิบัติทางการศึกษาของผู้บริหาร และอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร ตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา แนวคิดในอุดมคติ และแนวคิดที่เป็นไปได้ในอนาคต เป็นสิ่งที่สามารถสำรวจได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 13 ข้อใหญ่ ซึ่งแบ่งเป็นการสอบถามเรื่องแนวคิดและการปฏิบัติงานการศึกษาในปัจจุบัน แนวคิดในอุดมคติ และแนวคิดที่เป็นไปได้ในอนาคตในแต่ละข้อคำถามจะมีหลายตัวเลือก ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีสิทธิเลือกตอบได้ข้อละ 1 ตัวเลือก เท่านั้น

3. เกณฑ์สำหรับกำหนดระดับแนวคิด และการปฏิบัติในปรัชญาการศึกษา ครั้งนี้ถือว่า ถ้าความถี่และค่าร้อยละในปรัชญาการศึกษาลัทธิใดสูงสุด ถือว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดและการปฏิบัติในปรัชญาการศึกษาในลัทธินั้น ๆ สูงสุด แต่ถ้าวัดความถี่และค่าร้อยละในปรัชญาการศึกษาลัทธิใดต่ำสุด ถือว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดและการปฏิบัติทางปรัชญาการศึกษาลัทธินั้นต่ำสุด

4. เกณฑ์กำหนดระดับอายุ และประสบการณ์การทำงานของผู้บริหาร อาจารย์ ในสถานบันอุดมศึกษา ให้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้บริหาร อายุมาก คือ 41 ปีขึ้นไป อายุไม่น้อยต่ำกว่า 40 ปี

4.2 ผู้บริหาร ประสบการณ์มาก คือ 16 ปีขึ้นไป ประสบการณ์น้อย คือ ต่ำกว่า 16 ปี

4.3 อาจารย์ อายุมาก คือ 41 ปีขึ้นไป อายุไม่น้อย ต่ำกว่า 40 ปี

4.4 อาจารย์ ประสบการณ์มาก คือ 16 ปีขึ้นไป ประสบการณ์น้อย ต่ำกว่า 16 ปี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์และการสำรวจความคิดเห็น โดยประยุกต์กับระเบียบวิธีวิจัย EDRF โดยมีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เลือกและติดต่อผู้เชี่ยวชาญทางค่านพหุปรัชญาการศึกษา
3. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
4. หาขอสรุปสารัตถ์ค่านพหุปรัชญาการศึกษา
5. เลือกกลุ่มตัวอย่าง
6. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
7. เก็บรวบรวมข้อมูล

8. วิเคราะห์ข้อมูล

9. สรุปและอภิปรายผล

ดังรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษา และพุทธปรัชญาการศึกษา แล้วรวบรวมเป็นส่วนประกอบของงานวิจัยนี้

2. เลือกและติดต่อผู้เชี่ยวชาญทางค่านิยมพุทธปรัชญาการศึกษา

เลือกและติดต่อผู้เชี่ยวชาญ ทางค่านิยมพุทธปรัชญา และพุทธปรัชญาการศึกษา ด้วยวิธี Snowball Effect โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านบอกรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน แล้วหาความถี่ โดยตั้งเกณฑ์ต่ำสุด 3 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 ท่าน ดังรายละเอียดในบทที่ 3

3. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ 2 วิธี ครั้งแรกเป็นแบบมีโครงสร้างที่กำหนดไว้แน่นอน (Structured Interview) และตอนที่สอง จะสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างที่กำหนดไว้ก่อน (Unstructured Interview) แต่เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ³⁶

4. หาข้อสรุปสารัตถ์พุทธปรัชญาการศึกษา

4.1 สรุปสารัตถ์พุทธปรัชญาการศึกษาจากเอกสาร และคำสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละหัวข้อ ในค่านิยม ความหมายของการศึกษา ความมุ่งหมาย

---

³⁶ อนันต์ ศรีโสภณ, หลักการวิจัยเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2527), หน้า 152-153.

ของการศึกษา ธรรมชาติของมนุษย์ พุทธญาณวิทยา กระบวนการของการศึกษา สถาบันการศึกษา ผู้บริหาร บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอน หลักสูตร การวัดผลและประเมินผล

4.2 นำบทสรุปที่ได้มาทำแบบสอบถามชนิดให้ระดับคะแนน 5 ระดับ และให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านให้ระดับคะแนน แล้วจึงนำมาสรุปผลตามคะแนนที่ได้เรียงจากมากไปหาน้อยในช่วงนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นเพศบรรพชิต อีก 5 ท่าน

4.3 นำผลของการสรุปมาเรียบเรียงเป็นความเรียง ทั้ง 13 คำ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ แก้ไข หรือเสนอแนะ โดยตั้งเกณฑ์ว่า ความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับบทสรุป เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ถือว่าข้อสรุปนั้นใช้ได้ และถือเป็นข้อสรุปสารัตถ์ของพุทธปรัชญาการศึกษา

5. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารและอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น ดังนี้

5.1 สุ่มสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากมีขีดจำกัดในเรื่องงบประมาณ เวลา การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สุ่มสถาบันที่จะศึกษาร้อยละ 40 ของจำนวนสถาบันทั้งหมด ได้สถาบันที่จะศึกษา 9 สถาบัน จาก 23 สถาบัน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (คังรายละเอียดในบทที่ 3)

5.2 กลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร ผู้วิจัยได้กำหนดผู้บริหารที่ต้องการเป็นกลุ่มตัวอย่าง สถาบันละ 27 คน ได้แก่ คณบดี รองคณบดี อธิการบดี รองอธิการบดี หัวหน้าคณะวิชา รองหัวหน้าคณะวิชา เลขานุการคณะวิชา หัวหน้าภาควิชา ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารทั้งหมด 243 คน

5.3 กลุ่มตัวอย่างอาจารย์ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,769 คน จาก 9 สถาบัน ได้คำนวณหากลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Krejcie and Morgan

โดยสุ่มมาร้อยละ 6³⁷ ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย ได้จำนวนอาจารย์ 346 คน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์นี้ สุ่มจากทุกคณะวิชาของแต่ละสถาบัน

กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและอาจารย์ รวม	589	คน
ผู้บริหาร จำนวน	243	คน
อาจารย์ จำนวน	346	คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.1 เมื่อได้ข้อสรุปสารัตถภาพทฤษฎีปรัชญาการศึกษา หลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไข ตามที่ผู้เชี่ยวชาญ เสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับสำรวจแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับทฤษฎีปรัชญาการศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ และสิ่งที่คาดหวังว่าจะเป็นไปได้ในอนาคต

6.2 แบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ยึดแนวทฤษฎีปรัชญาการศึกษา ตามหัวข้อ ความหมายของการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษา ธรรมชาติของมนุษย์ พุทธญาณวิทยา กระบวนการของการศึกษา สถาบันการศึกษา ผู้บริหาร บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอน หลักสูตร การวัดผลประเมินผล

6.3 ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) จำนวน 8 ข้อ

---

³⁷ Krejcie, Robert V., and Morgan, Daryle W. Education and Psychological Measurement, np. 1960, p. 607-610.

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน เป็นแบบเลือกตอบ โดยแบ่งเป็นตอนที่เกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน 13 ข้อ และการปฏิบัติเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา 13 ข้อ รวมเป็น 26 ข้อ ในแต่ละข้อมี 6 ข้อย่อย ผู้ตอบแบบสอบถามมีสิทธิ์เลือกคำตอบได้เพียง 1 คำตอบ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ 13 ข้อ และแนวคิดที่เป็นไปได้ในอนาคต 13 ข้อ รวมเป็น 26 ข้อ ในแต่ละข้อมี 4 ข้อย่อย ผู้ตอบแบบสอบถามมีสิทธิ์เลือกคำตอบได้เพียง 1 คำตอบ

เครื่องมือทั้งหมดเมื่อสร้างเสร็จ นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ หลังจากนั้นได้นำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน จากวิทยาลัยครูชนบุรี แล้วหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามที่จะนำไปใช้จริง

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความร่วมมือกับฝ่ายสำนักงานเลขาธิการคณะ และฝ่ายวิจัยและวางแผนของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกและรวบรวมแบบสอบถามให้ แล้วผู้วิจัยไปปรับคืนด้วยตนเอง

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้

8.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อสรุปสารัตถ์พุทธปรัชญาการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

8.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับ

พุทธปรัชญาการศึกษา ของผู้บริหารและอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐใน กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยไชคาร์ยอละ

ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ และแนวคิด พุทธปรัชญาการศึกษาที่เป็นไปได้ในอนาคต วิเคราะห์โดยไชคาร์ยอละ

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับ พุทธปรัชญาการศึกษาของผู้บริหาร และอาจารย์ ตามตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ พื้นความรู้ทาง ศาสนา คณะวิชา วิเคราะห์โดยการทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ (Chi-Square)

9. สรุปและอภิปรายผล

คำจำกัดความที่ใช่ในการวิจัย

สารัตถ์ หมายถึง แก่นแท้ เนื้อหาสาระสำคัญ

แนวคิด หมายถึง ความเชื่อหรือทัศนคติทางการศึกษาที่ผู้บริหารและ อาจารย์ ใ้ใช้เป็นหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา หรือใช้เป็นแนวทางการ แก้ปัญหาต่าง ๆ ของการศึกษาทุกด้าน

การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำหรือการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา ของผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร

พุทธปรัชญา หมายถึง แก่นปรัชญาทางพุทธศาสนาที่ได้มาจากการสรุป จากเอกสาร และผู้เชี่ยวชาญทางพุทธปรัชญาหลายท่าน

พุทธปรัชญาการศึกษา หมายถึง แก่นความคิดของปรัชญาการศึกษาตามแนว พุทธปรัชญาที่ได้มาจากการสรุปจากเอกสารและผู้เชี่ยวชาญทางพุทธปรัชญาการศึกษา หลายท่านว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญา

สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันจัดการศึกษาต่อจากระดับมัธยมศึกษา ที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาของรัฐบาล เขตกรุงเทพมหานคร ไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งหนึ่ง ดังต่อไปนี้ คณบดี รองคณบดี อธิการ รองอธิการ หัวหน้าคณะ รองหัวหน้าคณะ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และหัวหน้าภาควิชา

อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการประจำสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีหน้าที่หลัก คือ การสอน การวิจัย และบริการวิชาการแก่ชุมชน ซึ่งมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อสรุปสารัตถภาพุทธปรัชญาการศึกษา
2. ได้เครื่องมือที่ใช้สำรวจแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน และเครื่องมือสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ และแนวคิดที่เป็นไปได้ในอนาคตที่เป็นมาตรฐาน
3. ผลการวิเคราะห์จะทำให้ทราบว่าปัจจุบันนี้ ผู้บริหารและอาจารย์ระดับอุดมศึกษา มีแนวคิดและการปฏิบัติตามแนวพุทธปรัชญาศึกษามากน้อยเพียงใด
4. ได้ข้อสรุปว่า ผู้บริหารและอาจารย์สถาบันอุดมศึกษามีแนวคิดเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการศึกษาในอุดมคติ และแนวคิดที่เป็นไปได้ในอนาคตอย่างไร
5. จากข้อค้นพบใหม่ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการจัดการศึกษาของชาติในอนาคตและเป็นพื้นฐานความรู้ในการพิจารณาและตัดสินใจของผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาชาติต่อไป
6. เป็นข้อมูลสำหรับแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
7. เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาวิชาปรัชญาการศึกษา และพุทธปรัชญาการศึกษา รวมทั้งผู้สนใจโดยทั่วไป